

QADIMGI DUNYO MADANIYATIDA BADIY IJOD NAMUNALARI

Sunnatov Toxir

Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Fakultetlararo Ijtimoiy fanlar" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada hozirgi kunda badiiy ijodning yashash tarzimizga ta'siri va u mamlakatimiz san'ati rivojiga ta'siri bo'ladigan jihatlari haqida so'z yuritiladi. Shu bilan birgalikda badiiy ijod o'zi nima? U bizning hayotimizga qay tarzda kirib keladi? Uning faqat salbiy ta'siri bormi yoki aksinchami? kabi savollarning javobini topishga ko'maklashadi.

Kalit so'zlar: ijod, badiiy ijod, uslub, yo'nalish, san'at, arxitektura, estetika, taraqqiyot, uyg'onish.

ПРИМЕРЫ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТВОРЧЕСТВА В ДРЕВНЕМИРОВОЙ КУЛЬТУРЕ

Суннатов Тохир

Чирчикский государственный педагогический университет, Преподаватель кафедры «Меж-факультетские общественные науки»

Аннотация. В этой статье говорится о влиянии художественного творчества на наш образ жизни и его влиянии на развитие искусства нашей страны. Кроме того, что такое само художественное творчество? Как оно приходит в нашу жизнь? Имеет ли это только отрицательный эффект или наоборот? помогите найти ответы на такие вопросы

Ключевые слова: творчество, художественное творчество, стиль, направление, искусство, архитектура, эстетика, развитие, ренессанс.

EXAMPLES OF ARTISTIC CREATIVITY IN ANCIENT WORLD CULTURE

Sunnatov Toxir

Chirchik State Pedagogical University Lecturer at the Department of Interfaculty Social Sciences

Annotation. This article talks about the influence of artistic creativity on our way of life and its influence on the development of art in our country. Moreover, what is artistic creativity itself? How does it come into our lives? Does this only have a negative effect or vice versa? help me find answers to these questions

Keywords: creativity, artistic creativity, style, direction, art, architecture, aesthetics, development, renaissance.

KIRISH. Uslub - shakl elementlarining vositachiligi va universal bog'liqligining bevosita ifodasidir. U aniq va faqat o'z vaqtida tug'iladi, bu erda bitta muammoni hal qilish uchun zarur bo'lgan shaklning barcha elementlarining qat'iy muntazam konjugatsiyasi mavjud. Ushbu hodisaning o'ziga xos mazmunini tahlil qilish uning shaklini qurish qonunini, uning barcha elementlarini bog'lash tamoyilini tushunishga imkon beradi, chunki bu shaklning barcha «darajalari» va «hujayralari» bo'ylab rivojlanayotgan tarkibdir. Bu uning xarakterini belgilaydi va uning uslubiy yaxlitligini belgilaydi. Bu shuni anglatadiki, uslub ma'lum bir mazmun bilan ta'kidlanadi, lekin uslubning o'zi shakl sifati, uning tuzilishi qonunidir. Uslubda, g'ayrioddiy g'azab bilan, shaklning nisbiy mustaqilligi, mazmuni, unga xizmat qilishi tufayli namoyon bo'ladi; lekin ayni paytda u mazmundan farq qiladigan narsadir. Shu sababli, san'at tarixida bir mazmundan tug'ilgan uslub keyinchalik butunlay boshqa mazmun ehtiyojlariga moslashadigan holatlar kam uchraydi.

TAHLIL VA METODLAR. Uslub asarning tuzilishini, uning madaniyatning ma'lum bir turiga tegishlilikini belgilaydi. Bu yaxlitlik sifatida muhim va ishning ichki "mohiyati" bo'lib, u har bir elementga butunning bir qismi bo'lish xususiyatini beradi va bu butunning xususiyatlarini o'z ichiga oladi. Uslubni bunday tushunish bizga uzoq va stilistik jihatdan boshqacha an'anani qanday idrok etish va o'zlashtirish mumkinligini tushuntirishga imkon beradi. Har bir davr madaniyati o'tmishni bugungi kunga moslashgan shaklda "eslaydi". Badiiy o'zaro ta'sirlar - bu ba'zi hodisalarning boshqalarga ta'siri, bular rivojlanayotgan tizim sifatida san'at elementlari o'rtasidagi munosabatlar, bu ma'lum bir davr san'ati yoki zamonaviy san'atning o'tmish bilan madaniy muloqotining turli shakllari. Bu erda

fazoviy yoki vaqtinchalik to'siqlar yo'q. San'atning rivojlanishi asarlarning individual o'xshashligiga (xususiyatlariga) yordam beradi, asarning stilistik o'ziga xosligining janr o'ziga xosligiga erishadi. Shu bilan birga, har ikkala asarda ham, umuman badiiy jarayonda ham murakkablik mavjuddir.

Uslub asarning tugallangan, xususan, ijtimoiy hodisa sifatida mavjudligini belgilaydi, uning borlig'ini ta'minlaydi. U rassomni badiiy harakatga nisbatan yo'naltiradi, an'analarning yangi, umumiy asosda rivojlanishini ta'minlaydi, bu asarning tuzilishini buzmasdan turli davrlarning o'zaro ta'sirini ta'minlaydi. Uslub ishni eklektizmdan qutqaradi. Asarning ma'nosi, tushunchasi aqlga, obrazlar tizimi – insonning fikr va tuyg'usiga qaratilgan. Asarni baholash va talqin qilish jarayoni vaqt o'tishi bilan sodir bo'ladi. Uslub - tezkor, tezkor ta'sir doirasi kuchli ekanligi muhim jihati hisoblanadi. Tafsilotlarsiz bitta ma'lumotni tashlash bilan u ishning ajralmas sifati haqida xabar beradi. Asar uslubi orqali rassom tan olinadi, uning ruhiy kayfiyatga yaqinlik darajasi namoyon bo'ladi. Uslubda badiiy muloqot amalga oshiriladi (yoki uzilib qoladi): voqelik - yaratuvchi - ish - ijrochi - qabul qiluvchi - haqiqat. Bu zanjirning oxirida haqiqat bor; rassom uni idrok etadi, omma esa san'at ta'sirida ta'sir qiladi. Shu ma'noda uslub – voqelikni madaniyat orqali takomillashtirish yo'lidir. Bu uslub inson tomonidan dunyoning estetik rivojlanishining xarakterini, yo'nalishini, o'lchovini ifodalaydi va estetik qadriyat va badiiy ma'noning muhim tomonlarini tashuvchisi sifatida ishlaydi. Individual asar va umuman badiiy madaniyat uslubining tuzilishi murakkab va ko'p qatlamli. Uslub o'zining turli qatlamlarida, qat'iy shaklda, muallif shaxsiyatining xususiyatlarini va asarning badiiy kontsepsiyasining yaxlitligini, yo'nalishning tipologik xususiyatlarini va ijodkor tomonidan yaratilgan tarixiy madaniyat an'alarini qamrab oladi va unga tayanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR. Madaniy taraqqiyot jarayonida uslubiy umumiyliklar soni ortib bordi, shu bilan birga asarlar tuzilishi va umuman badiiy jarayonning murakkablashuvi, boshqa madaniy hodisalar bilan ham farqlari, ham umumiyliklari ortib bordi. Shunday qilib, uslub tipologik yaxlitlik, badiiy dunyoni tashkil etish tamoyili, asarning generativ dasturi, estetik zavq manbai sifatida namoyon bo'ladi.

Uslub eng yuqori darajadagi orginallik va yaxlitlikka ega bo'lgan san'at sintezida bog'lovchi elementlardan biri bo'lib xizmat qiladi; bir xil uslubda san'at turlari va janrlari yaqin aloqada. Uslub nafaqat zamonaviy hayotni aks ettiradi, balki jahon san'atining tarixiy zanjirining buyuk bo'g'ini sifatida ham kiritilgan. Madaniyatning uslub doirasidagi rivojlanish jarayonida turli yo'nalishlar raqobati yuzaga keladi. Bu mavjud uslubdagi tub o'zgarishlarga va yangisining paydo bo'lishiga olib keladi.

Yo'nalish - dunyo va inson haqidagi g'oyalar tizimi, madaniyatning stilistik xususiyatlari. Aynan yo'nalish jahon badiiy taraqqiyoti ko'lami bo'yicha qiyosiy tarixiy umumlashmalarni amalga oshirish va turli xalqlar madaniyatida rivojlanish bosqichlarining yagona ketma-ketligini, kontseptual va uslubiy paradigmalarning o'zgarishi va kurashini aniqlash imkonini beradi. Uslubning o'zgarishi ma'lum bir madaniyatning ijtimoiy va mafkuraviy va semantik tizimidagi chuqur o'zgarishlar bilan belgilanadi. Bunday o'zgarishlar: nasroniylikning paydo bo'lishi (roman va gotika uslubi); islohot va absolyutizm jarayoni 30 (klassitsizm, barokko, romantizm); burjua ideallarini (realizm, naturalizm) tasdiqlash; modernizmning postmodernizmga aylanishi.

Davrning stilistik birligi me'morchilik va amaliy san'atda eng yorqin namoyon bo'ladi. Arxitektura va san'atdagi uslub odatda jamiyatning hukmron mafkurasi dunyoqarashi bilan sug'orilgan badiiy ifoda vositalari va usullarining umumiyligi deb ataladi. Har bir davrning uslubiga turli omillar ta'sir ko'rsatdi: g'oyaviy-estetik qarashlar, materiallar va qurilish texnikasi, ishlab chiqarishning rivojlanish darajasi, kundalik ehtiyojlar va badiiy shakllar. Arxitektura kompozitsiyasining birligi ma'lum bir davr san'atiga xos xususiyatlarning uyg'unligi bilan yaratilgan uslub birligini nazarda tutadi. Uslub birinchi muhim hodisa sifatida qadimgi sivilizatsiyalarda (Misr, Bobil, Hindiston, Xitoy) hukmronlik qilgan diniy, estetik va mafkuraviy me'yorlarga muvofiq shakllangan. Turli tarixiy davrlarda uslub san'atning muayyan turlarida maxsus amalga oshirilib, u o'zining tipik xususiyatlarini u yoki bu darajada san'atdagi mazmun va shakl o'rtasidagi munosabatda namoyon etadi. Har bir yangi davr bilan san'atning stilistik rivojlanishi ortib borayotgan murakkablashuvga, mahalliy, mintaqaviy maktablarning o'zaro ta'siriga va u bilan namoyon bo'ladigan badiiy an'analarga mos keladi. Har bir uslub o'ziga xos milliy xususiyatlarga ega bo'lib, milliy uslub doirasida muallif shaxsi xususiyatlarini, asarning badiiy kontsepsiyasining yaxlitligini, madaniyatning tarixiy an'alarini aks ettiruvchi alohida rassomlarning qo'lyozmasi mavjud bo'lib, unda rassom ish asoslanadi.

Rassomlar o'z ijodida nafaqat bevosita taassurotlar, atrofdagi hayotni kuzatish va o'rganishdan, balki insoniyatning asrlar davomida to'plagan tajribasidan, milliy an'analar asosida, voqelik hodisalarini yangicha idrok etishdan kelib chiqadi. Binobarin, uslub badiiy an'ananing tashuvchisi bo'lib, badiiy madaniyatning ayrim hodisalariga asosiy e'tiborni qaratadi. Bu erda madaniyatning milliy-diniy uslubiy xususiyatlari ma'lum bir xalqning hayotiy tajribasidan kelib chiqqan holda mazmunli konkretlashtirishga ega bo'ladi. Milliy stilistik mohiyat yaqqol ko'zga tashlanadi va bir madaniyat asarini boshqasidan stilistik xususiyatlari bilan farqlash imkonini beradi. Ammo butun bir mualliflar guruhi ijodini birlashtirgan va ancha uzoq tarixiy davrdagi san'atga xos bo'lgan umumiy xususiyatlar ham mavjud. Bu ma'noda badiiy uslub (ba'zan "buyuk uslub" deb ham ataladi) muayyan davrdagi ko'plab san'at asarlarining tipik xususiyatlarini belgilovchi estetik ideallar va ijodiy usullarning birligidir. San'at tarixi - ijodiy uslub va uslublarning o'zgarishi tarixi, badiiy yo'nalishlar va maktablar o'rtasidagi kurash tarixi. Uslub - bu davr ko'zgusi. Bu davrning asosiy xususiyatlarini o'ziga xos tarzda ochib beradi.

Qadimgi dunyo madaniyatida badiiy ijod qonunlari ijodkorning individualligiga bo'ysunmaydigan kuch, u so'zsiz amal qilishi kerak bo'lgan qonun sifatida ko'rib chiqilgan va badiiy ideallashtirishning u yoki bu usuliga bo'lgan intilish uni yaratgan. San'atning majoziy matosida ushbu idealni ijodiy gavdalantirish uchun aniq vositalar va usullar tizimini ishlab chiqish zarur. Shu sababli, ijodkorlik uslubiy dasturni o'z ichiga oldi va bu yuqori, «rasmiy» san'at tarixining har bir buyuk uslublar davri uchun umumiy uslublarning evolyutsiyasi va o'zgarishida ifodalanganligiga olib keldi. Evropa o'rta asrlarining oxiriga kelib, butun madaniyat uchun yagona badiiy uslub doirasida ikkita me'moriy uslubning - Romanesk va Gotikaning birgalikda mavjudligi allaqachon belgilab qo'yilgan edi. Davrning oxirgi bunday yagona me'moriy uslubi Evropa o'rta asrlarida gotika edi. Uyg'onish davrigacha, o'tmish jamiyatlarida badiiy uslublar butun madaniyat uchun bir xil edi.

Uyg'onish davrining jahon madaniyati tarixidagi ahamiyati katta, chunki aynan unda badiiy ijodning yangi namunasi birinchi bo'lib namoyon bo'ldi, u turli uslublarning bir vaqtning o'zida rivojlanishi bilan davrning stilistik birligining yo'qolishi bilan yakunlandi. Uyg'onish davridan beri rassomning individualligi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, bu endi stilistik hodisalar doirasiga to'g'ri kelmaydi. O'sha vaqtdan boshlab «buyuk uslublar» ma'lum bir davr san'atida hukmronlik qila boshladi, lekin ularni to'ldiradigan boshqa uslublar bilan birga mavjud. Bundan tashqari, shaxs hayotining intensivligi tobora kuchayib boradi va shu bilan birga individual badiiy uslub ham o'zgaradi, bu esa ijod davri uslubini oladi. Shu bilan birga, davrlar turli xil stilistik rangga ega, garchi ular rassomning individual uslubi bilan birlashtirilgan umumiylikni saqlagan bo'lsa-da, o'sha davr ruhiyatini nomayon etadi.

Rassomchilikda badiiy yo'nalish ijodkor foydalanadigan tashqi ko'rinishi, viqorliligi, vaqt va fazo, bo'yoq, tizim kabi ijodiy yo'nalishlarda namoyon bolishi muhim hisoblangan. Ammo ijodkorlar yonalishni shunchaki yuzaga keltirmaydilar balki undan muttasil qo'llaydilar. Ijodkor faoliyatida shaxsiy singari tasniflar bilan belgilash mumkin. Uslub – bu rassom va tomoshabin tomonidan tarixiy vaqt va makonda badiiy shakl hosil qilish jarayonining keng qamrovli bir butunligini his qilinishdir. Kengroq gapiriladigan bo'lsa, uslub – bu eng avvalo davr xususiyatini belgilaydigan barcha ifodaviy vositalarni o'z ichiga olgan obrazli tizimning asosidir. Shu narsa aniqki ijodiy yo'nalishlar, qoidalari (ilgari keltirilganidek, uslubning mohiyati, ijodkorning tafakkuri hamda intellektual salohiyatiga chambarchas bog'langan ma'lumotlarni olish, o'zlashtirish va jamlashtirgan yo'nalishlar) shu bilan birga o'zidan oldingi zamonga tegishli badiiy usullarning dunyoga kelishiga asos bo'lgan jarayondir. Vujudga kelgan badiiy uslub takrolanmas jarayonda vujudga keladi.

Biroq aynan bir tarixiy davr, masalan, XVII asr barokko va klassitsizmi yoki XVIII asr rokoko va neoklassitsizm kabilarda ko'ringanidek bir-biriga mos kelmaydigan va hatto bir-biriga zid bo'lgan badiiy uslublar ma'lum vaqt davomida namoyon bo'lishi mumkin. Hamma yo'nalishlar bir-biri bilan hamkorlikda hamda o'zaro qo'shilib ketadi. Bu esa o'z navbatida, badiiy ongning azaliy rivojlanishining buzilishi va dogmatizmga yuz tutishiga sabab bo'ladi. Yana shunisi borki, uslubni ajratishga va uslubsiz ijodiy ish qilish qiyin, lekin badiiy yo'nalishlar ma'lum bir himoyalanganligini unitmasligimiz lozim.

XULOSA. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, XIX asrda o'z zamonasining betakror yo'nalishlarining ajralishiga, bundan tashqari uslub tarmoqlari kuchayishi boshqalarining chetga o'tishiga turtki bo'ldi. Bu jarayonda istedadli va daholarning o'ziga xos ijodi eski va yangi uslublar o'rtasida qizg'in olishuv keltirib chiqardi. Lekin bu narsa ularning o'zaro aloqasini yuzaga kelishiga ham sabab bo'ldi. San'at yo'nalishlariga e'tibor qiladigan bo'lsak, har bir zamonning o'z istedadli shaxslarning yangidan-yangi uslublar dunyoga kelishini ta'minladi.

Har bir davr o‘zining tasviriy shaklini vujudga keltiradi, davr uslubi milliy xarakter bilan uyg‘unlashadi. San‘at tili turli davrlar va turlicha joylarda turlicha rivojlanadi va gullab yashnaydi. “San‘atdagi uslub, uslubiy yo‘nalish va ijodiy metodlar avvalambor, estetik mezon sifatida san‘atda badiiylikni yaratilishida muhim o‘rin tutadi. Shuning uchun ular allaqachon san‘at sarhatlaridan chiqib badiiy faoliyatning barcha turlarida o‘z ifodasini topib kelmoqda. Masalan: klassik, barokka, rokoko, modern va badiiy uslublarni nafaqat san‘at turlarida balki inter‘er, ekster‘er dizaynlari, mebellar, idishlar, qandillar, boshqa uy jihozlari, zargarlik buyumlari, kiyim kechaklarda va boshqalarida ham kuzatishimiz mumkin” . San‘atdagi ijodiy metodlarning yaratilishi, rivojlanining va transformatsiyasi har bir davrning g‘oyaviy-badiiy vazifani hal etish uchun zarur bo‘lgan-estetik ehtiyojlari asosida vujudga kelgan. Inson doim o‘zining ijtimoiy qarashlari asosida vujudga kelgan, estetik hissiyotlarini badiiy aks ettirishga ehtiyoj sezib borgan, chunki anglangan va anglanmagan, tabiiy va madaniy, moddiy va ma‘naviy, shaxsiy va shaxsiy – ijtimoiy ehtiyojlar, kishida faollikning turli shakllarini vujudga keltiradi.

ADABIYOTLAR:

1. Abdulla Sher, Axloqshunoslik, “O‘zbekiston faylasuflari jamiyati”, T.: 2010 yil 85-86 bet.
2. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shaxri. – Toshkent: A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993. -162 b.
3. Кадирова Д.С. Санъат назарияси. Университет 2016. 1-2 китоб
4. Мухамеджанова Лалихон Ашуралиевна (2019) «Роль нравственности в общественном сознании», Научный вестник Наманганского государственного университета : Вып. 1: Вып. 9 , статья.
5. Sher A. “Estetika” TOSHKENT «O ‘ZBEKISTON» 2015
6. Estetika: uslubiy qo‘llanma A.Sher, B.Husanov; Toshkent. O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. 2010